

ci saltem elemento coalescunt, nempe, ex dato corpore, acut ex electrico; quoniam ex ipsorum ipsis experimentis constat, quod oxygenium et bases metallicas, dum a cæteris separantur, in ope pilæ voltaicæ, electricitatem vel positivam vel negativam habere; unde quousque chimici nobis offerant corpus cuius electricum nullum insit, nonnisi corpora composita ex duplici saltem elemento objicere queunt, ac proinde substantialem generationem demonstrative rejicere nequeunt, etiam quoad corpora quædam mixta.

3.º Tandem, etiamsi gratis daretur analyses et synthèses quas chimici instituunt in corporibus inanimatis, substantialem generationem ex eis excludere, hæc tamen semper locum habebit, non solum quoad corpora primo et absolute simplicia, ut jam dixi, sed etiam et maxime quoad plantas et bruta, nisi chimici nobis dicere velint, ubinam inter elementa per suas analyses et synthèses habita, repererint illud quod vitam præstat brutis animalibus.

Objic. 6.º cum Tongiorgi. Peripateticum systema circa prima corporum principia, falsitatis evincitur: 1.º quia per illud sufficiens ratio reddi nequit, «cur binæ substantiæ quæ ad certum quoddam compositum efficiendum concurrerunt, hoc dissoluto, prodeant eadem quæ antea.» 2.º «Quia negandum est, compositum, quoad suas qualitates et dispositiones, suis elementis esse proximius, quam aliis substantiis: O aqua, v. gr. quoad proprietates suas omnes, multo minus ab alcool distat, quam ab oxygenio vel hydrogenio, quæ sunt ejus elementa.» 3.º «Quia negandum, qualitatum affinitatem et propinquitatem vinculum successionis, de quo agimus, inter substantias inducere.» 4.º «Quia negandum sive caloricæ, sive electrici virtute novum esse produci posse: utraque enim vis non agit nisi movendo, nihilque aliud per se producit nisi motum.»

Resp. 1.º Hæc omnia, sicut et alia minoris momenti quæ laudatus Tongiorgi oggerit, facile solvuntur ex his quæ in præcedentium objectionum solutionibus ediximus.

Resp. 2.º Etiamsi nulla pateret responsio ad prælaudatas Tongiorgi objectiones, salvum adhuc consideret peripateticum systema quoad prima corporum principia et generationem substantialem. Quandoquidem, systema hocce præcipue respicit, tum prima elementa sive corpora simplicia naturæ,

tum corpora viventia. Porro, argumenta cuncta itali philosophi, nec prima corpora simplicia, nec substantias viventes attingunt; proinde, peripateticum systema ac theoriam generationis substantialis nedum non evertunt sed nec quidem attingunt. Ex eis quippe argumentis ad summum inferri possit, set substantialem generationem locum non habere in compositis inanimatis, quæ, hac in hypothesi, spectari possent, tanquam corpora minus perfecta quoad unitatem naturæ et substantiæ, eisque accommodari quæ veteres Scholastici docebant circa *mixta imperfecta*.

CAPUT TERTIUM.

DE PRÆCIPUIS CORPORUM AFFECTIOIBUS.

Cum prima corporum, principia præcedenti capite perpendimus, abs re non erit nunc quæstionem instituere de quibusdam corporum affectionibus, quæ ex prædictis principis veluti evasuntur. Et quamvis corporum affectiones et proprietates investigare ad Physicam potiori jure quam ad Metaphysicam spectet, attamen quia ea Metaphysicæ pars quæ *Cosmologia* nuncupatur, proxime ad Physicam accedit, adeo ut vere dici possit Physicam incipere ibi ubi desinit *Cosmologia*, ab ista non erit prorsus alienum disputare de *quantitate seu extensione*, de *motu*, de *spatio et tempore*, quæ, utpote fundamentales et universaliore corporum affectiones, affinitatem quandam obtinent cum disputatione circa prima corporum principia. His accedit, quod ea quæ in scientiis physicis, investigantur, facilius ac perfectius capiuntur et dijudicantur, si rectæ notiones circa præfatas affectiones præhabeantur.

ARTICULUS PRIMUS.

De *quantitate seu extensione*.

Prænotanda: 1.º Pro recta perceptione eorum quæ hic subjiciemus, in memoriam revocare oportet ea quæ circa præsens argumentum ex præcedentibus jam liquent, ac præsertim quan-

titatem a substantia realiter distingui, ejusque primam radicem et sufficientem rationem, esse materiam primam.

2.º Quantitas seu extensio est accidens adeo insigniter afficiens substantiam corpoream, ut hæc ratione illius prædicata seu attributa quædam adsequatur, quorum insigniora, ut in Logica diximus, sunt: 1.º *extensio substantiæ in partes integrantes*, seu positio unius partis extra aliam: 2.º *divisibilitas*, seu aptitudo ut in partes dividatur: 3.º *extensio quoad locum*, seu aptitudo et exigentia ad determinatum locum occupandum et implendum: 4.º *impenetrabilitas*, seu facultas excludendi alia corpora ab eodem loco: 5.º *mensurabilitas*, seu aptitudo ad hoc quod mensurari certa ratione possit.

3.º Porro, quod ejusmodi attributa in materiali substantia reperiuntur, ipsa experientia aperte ostendit. Quod vero eidem convenient ratione quantitatis, satis constat et probatur: 1.º quia, ut notum est apud cunctos philosophos, si Cartesium excipias, corporis essentia ac proinde corporea substantia non identificatur cum extensione, sed potius ab ipsa præscindit; unde corporis substantia et essentia, quæ talis, abstrahit ab extensione ejusque propriis effectibus, qualis est divisibilitas; ut enim habet D. Thomas, «substracta quantitate substantia remanet indivisibilis.» 2.º quia si quantitas pertineret ad essentiam substantiæ corporeæ, vel id esset, quatenus est substantia, vel quatenus est corporea; non primum, quia secus etiam substantiæ spirituales essent extensæ: non secundum, quia id quod primo et per se discernit ac sejungit substantiam spiritualem a materiali est simplicitas et compositio quoad essentiam et non quoad extensionem, quatenus nempe, dum essentia substantiæ spiritualis est simplex in linea substantiæ, essentia substantiæ corporeæ est composita in ratione substantiæ, quia constat duobus principiis substantialibus ex quibus exurgit substantia corporea completa. Dico in *linea substantiæ*; quia substantia spiritualis creata potest dici composita in ratione entis subsistentis, quatenus essentia comparatur ad subsistentiam et existentiam tanquam potentia et subjectum ad actum et formam perficientem, quod maxime verificatur, si existentia creata realiter distinguatur ab essentia: unde spiritualis substantia creata, simplex quidem, vere dicitur in linea substantiæ, quia ejus essentia substan-

tialis non coalescit ex duobus principiis, ut corporea substantia, et simul vere dicitur composita in linea entis, quia in eadem spirituali substantia essentia distinguitur a subsistentia et existentia actuali. (1)

4.º Quia ut supra diximus, materia prima est ratio propria sufficiens et radix extensionis, ideo hæc est attributum naturale ac proprietas necessario afficiens quodlibet corpus. Unde si quaratur ratio quare extensio necessario semper reperiatur in corpore ab eoque separari nequeat, jure responderi potest, quia in omni corpore reperitur materia tanquam unum ex ejusdem principiis essentialibus. Sicut ergo repugnat esse corpus sine materia, ita similiter repugnat esse corpus sine quantitate; hoc tamen discrimine, quod primum involvat repugnantiam absolutam, cum materia sit pars essentia corporis; alteram vero repugnantiam solum naturalem, cum essentia existere possit virtute divina sine quibusdam proprietatibus actu habitis.

Solum ergo superest difficultas, eaque non minima, in determinanda essentia quantitatis; cum enim plura sint quæ corpori conveniunt per extensionem, ut initio adnotavimus, philosophi in diversas abeunt sententias.

(1) Atque hic obiter notare liceat scientificam profunditatem ac unitatem harmonicam, quæ elucet in systemate philosophico D. Thomæ. Deus, qui est ipsum esse subsistens ac substantia infinita, est actus purissimus ac simplicissimus, compositionem quamcumque, sive in linea substantiæ, sive in linea entis, penitus excludens; spirituales substantiæ, quæ Deo præ cæteris creaturis accedunt ejusque naturam perfectiori ratione participant, simplicitatem et unitatem perfectam obtinent in linea substantiæ, sed compositioni et multiplicati sunt simul obnoxii in linea entis: substantiæ materiales quæ longius a Deo quam spirituales recedunt, compositioni obnoxii sunt non solum in linea entis, sed etiam in linea substantiæ; tandem, accidentia quæ longissime a Deo recedunt quoad participationem ejus naturæ, essentiam adeo imperfectam obtinent, ut non tam entia, quam *entis entia* seu modi dicenda sint.

Distributio in partes integrantes, seu positio unius partis extra aliam, essentiam quantitatis constituit.

Prob. 1.º Essentiale constitutum rei illud est quo concipiens existit ceterorum attributorum ac praedicatorum quae illi essentiae tribuuntur; atqui concepta distributione in partes seu positione unius partis extra aliam, eo ipso concipitur res ut extensa, simulque ejusmodi partium distributio congrue assignatur tanquam sufficiens ratio et radix aliorum, haec quae de substantia corporea ratione quantitatis affirmantur; ergo. Minor patet: nam concepta distributione substantiae in partes integrantes, concipitur ut extensa; similiter, ideo illa substantia est divisibilis, quia constat partibus, nec prius sit natura habere partes quam eas posse dividi; ideoque substantia apta est determinatum locum implere, quia constat partibus: quod idem facile applicari potest rebus attributibus extensionis.

Prob. 2.º ex Eucharistiae sacro mysterio, in quo juxta catholicam doctrinam existit corpus Christi cum propria quantitate ac proinde cum eo quod quantitati essentiale est, ac cum res nullibi esse possit sine propria essentia: atqui inter ea quae quantitati assignantur, sola distributio in partes integrantes reperitur in corpore Christi sub speciebus eucharisticis, quatenus distribuitur in partes diversas, ut caput, pedes, brachia etc., cetera vero eidem minime conveniunt: si haec quidem, ibi non habet nec extensionem localem, cum totum ibi reperitur sub qualibet specierum particula; nec divisibilitatem, cum non dividatur speciebus divisis; nec mensurabilitatem, eo ipso quod in qualibet particula integrum reperitur; nec demum impenetrabilitatem, quae consequitur extensionem localem, quae ibi non datur. Ergo saltem philosophia christiana agnoscere debet distributionem in partes integrantes, tanquam primum ac essentiale constitutum extensionis.

Ex his quae tum hic, tum aliis in locis exposita manent circa quantitatem, inferre licet quaedam notanda Corollaria:

1.^m Substantia, etiam materialis, partes actuales, hoc

est, diversitatem seu distinctionem ac multipliciter partium, non obtinet nisi sub quantitate et ratione quantitatis, vel quod in idem redit, quatenus affecta quantitate. Nam cum distributio in partes integrales sit effectus formalis ac primarius quantitatis, imo ipsa essentia quantitatis, planum est quod si haec non existit, nec illa existere possit. Ad rem D. Thomas: (1) «Diversitas partium non potest intelligi in materia sine quantitate.» Dixi in partes actuales, quia corporea substantia quae supponatur vel concipiatur sine quantitate, habebit partes potentiales, quatenus potentiam et aptitudinem retinet ad habendam quantitatem, ac per ipsam adeo adsequendam distributionem in partes actuales.

2.^m Ergo totum quantitativum prorsus ac plane discriminetur a toto substantiali, atque, ut ajebant Scholastici, aequivoce solum conveniunt. Totalitas namque quantitativa seu extensionis, exurgit ex multiplicitate et unione actuali partium integralium, quatenus constituat determinatam extensionem: totalitas vero substantiae in corporeis substantiis, exurgit ex multiplicitate et unione partium seu principiorum quae essentiam rei constituunt. Atque exinde oritur, quod dum totalitas quantitativa non salvatur nisi in determinato numero et extensione partium, ut uncia auri in numero ac extensione partium ex quibus uncia constat; e contra totalitas substantiae salvatur in qualibet parte, ut in allato exemplo, qualibet pars habet totam essentiam substantialem auri.

3.^m Quamvis omne corpus quantitate affectum naturaliter sit impenetrabile, eo ipso quod determinatum locum exigit et occupat, attamen quia impenetrabilitas non est ipsa essentia quantitatis, sed hujus essentiae proprietas potius ac veluti effectus quidam secundarius, virtute divina impediri potest ne existat aut resultet in corpore quantitate affecto. Imo etiam, quia impenetrabilitas posterior est naturae ordine quantitatis, non solum quoad hujus essentiam constitutum, quod est distributio in partes integrantes, seu ut ajebant Scholastici, extensio partium in ordine ad se, sed posterior

(1) Sum. cont. Gent. l. 4.º cap. 65.

etiam est extensione partium in ordine ad locum, ut illi agebant, hoc est, consequitur rem quantum prout postulat determinatum locum, a quo proinde et idcirco aliam rem extensam excludit, colligere pronum est impenetrabilitatem impediri posse ex virtute divina, non solum in corpore prædito sola *extensione partium in ordine ad se*, ut contingit in corpore Christi in Eucharistia, sed etiam in corpore prædito *extensione in ordine ad locum*, ut dum Christus ad apostolos januis clausis ingressus est. Cujus rei ratio est, quod quamvis impenetrabilitas, divisibilitas, etc. oriuntur naturaliter a principiis constituentibus corpora, non sunt tamen ipsa essentia corporum, nec ipsa essentia quantitatis corpus efficientis, sed quid secundarium respectu ipsorum. Porro, quod res sine sua propria essentia sit, contradictionem involvit, nec proinde a Deo perfici potest; sed quod res sit absque eo quod secundario ipsius essentiam consequitur, nullam involvit contradictionem; quia ejusmodi, ut scite habet D. Thomas, «dependent a principiis essentialibus rei sicut a causis proximis, sed a Deo sicut a causa prima: causa autem prima potest conservare rem in esse, cessantibus causis secundis.»

4.^m Ex hucusque expositis, efformari potest conceptus aliquis de mysterio Eucharistiae, quantum patitur hujus altitudo ac humane mentis imbecillitas. Quandoquidem, ex dictis, Christus est ibi: 1.º ut substantia corporea constans materia et forma substantiali seu rationali anima, ut ceteri homines: 2.º est ibi corpus Christi ut quantum, quia habet id quod essentiale est in quantitate, hoc est, distributionem substantiae corporis in partes actuales ac distinctas, quæ *extensio partium in ordine ad se*, apud Scholasticos dici solet: 3.º est tamen ibi corpus Christi sine extensione locali, sine divisibilitate, sine mensurabilitate, sine impenetrabilitate, quia hujusmodi, cum non sint ipsa essentia nec corporis, nec quantitatis, sed hujus veluti effectus et attributa secundaria, virtute divina impediri potest ne exurgant in corpore quanto, salva hujus essentia et natura: 4.º Corpus Christi, prout in Eucharistia, potest esse simul pluribus in locis, vel melius, sub pluribus speciebus; nam ratio sufficiens proxima quare aliquod corpus v. g. lapis, sit in loco *circumscriptive*, ut ajunt Scholastici, hoc est, terminetur ac circumscribat ut

determinato loco simulque alia excludat, est extensio localis: ergo sublata hac extensione, ut contingit in Eucharistia, tollitur consequenter circumscriptio per determinatum locum.

Quorum omnium ratio quodammodo assignari potest, quod quantitas in corpore eucharistico Christi existit solum concomitanter et quasi per accidens. Siquidem conversio, quod est præcipuum in hoc sacramento, primo ac per se respicit substantiam, et fit de substantia in substantiam: unde quantitas non ponitur ibi ex vi sacramentali, nec ex vi conversionis, sed quatenus comitatur naturaliter substantiam corpoream. Quia ergo natura et objectum proprium hujus sacramenti in conversione substantiæ in substantiam constituta sunt, congruum fuit, ut quantitas, ex virtute divina, esset ibi ad modum substantiæ, seu assimilaretur substantiæ ex parte quoad modum essendi; substantia autem, ex se seu qua substantia, nec circumscribitur loco, nec reliquis quantitatis affectionibus subjicitur. Quæ profecto ratio summam continetur hisce D. Thomæ verbis: (1) «Quia igitur ex vi hujus Sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensiva ejus est ibi concomitanter et quasi per accidens, ideo quantitas dimensiva corporis Christi est in hoc Sacramento non secundum proprium modum, (ut scilicet, sit tota in tota et singulæ partes in singulis partibus) sed per modum substantiæ, cujus natura est tota in tota et tota in qualibet parte.» Itaque in Eucharistia Christus fit præsens *cum* quantitate, sed non secundum *modum* quantitatis; quia non fit præsens ratione quantitatis sed ratione substantiæ.

SCHOLIUM.

A quæstione circa divisibilitatem materiæ seu corporis quantitate affecti, abstinere, non solum brevitatis sed utilitatis quoque amore; quandoquidem, ejusmodi controversia utilitate practica pro Theologia caret, et præterea, quæstionem istam habemus tanquam demonstratæ solutionis inca-

(1) *Sum. Theol.* P. 3.^a, q. 76, art. 4.º ad 1.

pacem pro humana mente. Sufficiat adnotare, D. Thomam stare pro divisibilitate infinita corporis, si mathematice solum spectetur, pro finita vero divisibilitate corporis physice seu quoad propriam essentiam et substantiam spectati. Quod circa, ut alia plurima omittam, hæc habet: (1) «Corpus mathematicum est divisibile in infinitum, in quo consideratur sola ratio quantitatis in qua nihil est repugnans divisioni infinitæ. Sed corpus naturale, (quatenus habet naturam physicam determinatam) quod consideratur sub tota forma, non potest in infinitum dividi, quia quando jam ad minimum deducitur, statim propter debilitatem virtutis convertitur in aliud.»

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objic. 1.º D. Thomas essentiam quantitatis in divisibilitate constituit; siquidem in 1.º Sent. Dist. 19.º, q. 1.º, art. 1.º scribit: «Ratio quantitatis in communi, consistit in quadam divisibilitate;» quod idem aliis in locis repetit: ergo.

Resp. 1.º D. Thomam ibi essentiam quantitatis non determinare, sed describere tantum per divisibilitatem, utpote notius quantitatis attributum; quod quidem ipsi sufficiebat pro scopo quem ibi prosequitur. Nec infrequens est apud Angelicum Doctorem describere per illud attributum vel effectum, qui controversiæ propositæ definiendæ proximius accedit aut sufficit.

Resp. 2.º Divisibilitatem ibi sumi non pro aptitudine ad divisionem actualem seu separationem partium, quo sensu nos accipimus dum dicimus non esse essentiam quantitatis, sed sumitur pro positione partis extra partem, vel pro divisione intellectuali ac distinctione actuali partis a parte, quæ est ipsamet extensio seu distributio in varias partes. Nam, ut scite adnotavit Suarez: (2) «Illi authores qui divisibilitatem ponunt rationem quantitatis, per eam nihil aliud intelligunt quam extensionem seu divisionem partium... idem ergo est divisibilitas quod extensio quoad rem significatam,

(1) De Sensu et Sensat. lect. 15.

(2) Metaphys. Disp. 46, Sect. 4.

nisi quod illud nomen sumptum est ex aptitudine ad divisionem, quæ quidem aptitudo in rigore sumpta cum omnibus quæ includit et connotat, potius est proprietas quædam quam ratio (essentia) quantitatis.»

Objic. 2.º Si essentia quantitatis consisteret in distributione partium integralium, actualis distinctio partium substantiæ penderet a quantitate; atqui hoc videtur absurdum: ergo.

Prob. min. Absurdum est prius pendere a posteriori; atqui substantia naturæ ordine prior est quantitate; ergo.

Resp. Neg. min. Ad prob. dist. maj. Absurdum est, etc. quoad id in quo est prius, conc. quoad alia, neg. Et ad min. dist. Substantia in ratione entis et subjecti est prior quantitate, conc. quoad distributionem et distinctionem actualem in partes integrales, neg. Utique, substantia prior est quantitate sub ratione entis, quia prior est substantia quam accidens, simulque ens nobilior ac perfectius: prior est etiam sub ratione vel conceptu subjecti, quatenus est naturale subjectum quantitatis, quæ proinde eam naturæ ordine præsupponit. Ast vero, eadem substantia posterior est quantitate quoad distinctionem actualem partium, quatenus partes actu distinctas ac integram extensionem obtinet sub quantitate et ratione quantitatis; quandoquidem, remota quantitate, ut ait D. Thomas, substantia remanet indivisibilis; ac proinde sine partibus actu distinctis.

Objic. 3.º simul instando: Si corporea substantia partes actu distinctas non haberet nisi per quantitatem et sub quantitate, non posset esse subjectum quantitatis: ergo.

Prob. ant. Si corporea substantia non haberet partes actu distinctas nisi sub quantitate et per quantitatem, illa substantia pro priori ad quantitatem esset indivisibilis; atqui res divisibilis qualis est quantitas, nequit recipi in subjecto indivisibili: ergo.

Resp. Neg. ant. Ad prob. dist. Illa substantia pro priori ad quantitatem esset indivisibilis negative, neg. privative, conc. Et ad min. Quantitas nequit recipi in subjecto indivisibili, indivisibilitate tum negativa quam privativa, conc. indivisibilitate solum primitiva, neg. Illud quod partes integrales nec habet nec habere potest, ut contingit in substantiis spiritualibus, quæ ex propria essentia substantiæ sunt om-

vino simplices, recte dicitur indivisibile negative, cum excludat ipsam aptitudinem vel capacitatem ad habendas partes. Illud vero, quod quamvis *ex se* partes integrales actu non habeat, simul tamen aptitudinem habet ac eas recipiendas, merito dicitur indivisibile privative. Atque hujus generis est corporea substantia, quæ quamvis *ex se* ac *in se* sola spectata integrantes partes non habeat, habet tamen naturalem aptitudinem et veluti exigentiam *ex propria natura* ad quantitatem, cujus proprium est integrales partes tribuere rei in qua recipitur.

ARTICULUS SECUNDUS.
De Motu.

Veteres Scholastici agebant objectum adæquantum seu attributionis Physicæ, quæ cum recentiorum Cosmologia partim convenit, esse *ens mobile*: objectum vero formale, esse motum seu *mobilitatem*. Nec prorsus quidem immerito; nam cum vetus illa Physica, corpora universa tanquam propriam materiam vel *objectum materiale* suo ambitu completeretur, physicus ea solum præcipue considerabat quatenus motui sensibili subjiuntur. Quod si corporum ipsorum intimam essentiam, principia et proprietates vestigabant veteres illi in Physica, id perficiebant quatenus præfata omnia motum respiciunt ac modificant; siquidem, juxta varia corporis cujusque principia atque essentiam, diversus exurgit in ipso motus. Sed cum postea vestigationes ad Physicam spectantes in immensum fere excreverint, usus invaluit amandandi ad speciales scientias physicas, ac præsertim ad experimentalem, non pauca ex his de quibus prius in Physica agebatur. Cum ergo nos hic versemur in Cosmologia, quæ, ut jam prænotavimus, affinitatem magnam obtinet cum *Physica Generali* veterum, generalem doctrinam circa motum dignoscere maxime expedit. Ea porro hisce summam continetur:

1.º Quia apud physicos tritum est *naturam esse principium motus*, præ oculis habere oportet, nomen hocce *natura*, multiplici ac plane diverso sensu accipi posse.

Nam, ut aliæ significationes prætermittantur, sumi po-

test: 1.º pro Deo naturæ auctore, qui proinde apud juniores *natura naturans* dici solet, et melius proculdubio a D. Augustino, *natura creatrix*: 2.º pro cujusque rei essentia, cum indiscriminatim ac veluti synonyme rei essentiam et naturam dicamus: attamen in rigore philosophico, *essentia* significat rem quatenus dicit ordinem ad esse seu existentiam, *natura* vero quatenus est principium alicujus actus vel operationis (1); quo sensu solemus dicere naturam angeli esse perfectiorem humana: 3.º pro universitate seu collectione rerum creatarum; quo sensu dicimus, naturam esse effectum entis intelligentia præditi: 4.º pro eo ad quod aliquis naturalem ac insitam aptitudinem et inclinationem habet; quo sensu dicimus, peccatum esse contra naturam hominis: 5.º pro eo quod quis operatur ex necessitate et per determinationem ad unum; quo sensu dicimus, sanguinis circulationem vel nutritionem in homine esse operationem *naturalem*: 6.º pro eo quod vires et captum humanæ rationis superat; quo sensu dicimus, mysteria fidei esse supra naturam humanam sive *supernaturalia*: 7.º pro nativitate seu conceptione in viventibus; quo sensu primogenitus dicitur prælatus ac superior fratribus ex ipsa datura, et ex Apostolo, nos sumus *natura filii iræ*.

2.º Porro, cum natura dicitur principium motus, intelligitur ipsa essentia seu quidditas rei cui tribuitur vel quæ supponitur esse principium motus de quo agitur. Principium, inquam, non quodcumque, sed quod sit internum rei motæ; ipsique ex propria essentia insidens et non extrinsecus accidentaliter adveniens, ut vita in plantis vel brutis: unde accidentia quæ extrinsecus rei adveniunt, quamvis motus seu operationes naturales juvent ac perficiant, ut scientiæ vel virtutes morales, quæ intellectus et voluntatis operationes perficiunt, in rigore non sunt natura hoc sensu; tum quia non sunt principium internum sicut ipsa essentia hominis; tum quia non sunt initialiter prima principia ope-

(1) «Nomen autem naturæ, inquit D. Thomas, *De Ente et Ess.* cap. 1.º videtur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione.»